

FOLKLORE

Algunes consideracions sobre la cançó popular

per Lluís Albert

Article publicat a *Alimara*, Olot 2004, núm. 86

Un dels principals mèrits de Pep Ventura és el d'haver estat el primer compositor català que es va inspirar en cançons populars per compondre moltes de les seves sardanes. Les titulades *El pardal*, *Totes volen hereu*, *L'esmolet vell*, *La donzella de la costa*, etc., en són uns bons exemples. De llavors ençà, la llista de sardanes de compositors que han glossat temes populars seria molt llarga. Jo mateix en tinc unes quantes: *Canigonenca*, *Records de dansaire*, *Matinejant*, *Cançó marinera*, etc.

[...] Moltes de les cançons citades les vaig recollir de viva veu, de llavis de la meva tia i padrina l'escriptora Caterina Albert, que, precisament va debutar en el camp de la literatura en els Jocs Florals d'Olot de l'any 1898, en els quals se li van premiar dues obres, quan encara no havia adoptat el pseudònim de Víctor Català. Però crec que seria oportú de fer alguna puntualització, sobre aquests temes, impròpiament anomenats populars. En realitat es tracta de temes anònims, o sigui, d'autor desconegut.

Jo sempre he mantingut el criteri que la creació musical és un fenomen individual, no col·lectiu. I no solament això, sinó que crec que moltes d'aquestes melodies anònimes no són fruit de trobadors intuïtius, sinó que tenen un origen erudit, és a dir, que procedeixen d'obres compostes per músics professionals. [...] L'adjectiu "popular" seria, doncs, només admissible en el sentit que el poble -entenen com a tals un conjunt d'individualitats-, ha anat introduint variants en els temes originals i ha perpetuat només aquells que responen a la sensibilitat col·lectiva específica de cada nacionalitat.

Amb els anys he pogut constatar que altres persones comparteixen també el punt de vista que he exposat. Així, Apel·les Mestres, en un escrit publicat al diari *El Poble Català*, el 19 d'octubre de 1913, va exposar la qüestió d'una manera magistral. El transcriu els següents fragments:

"Per la immensa majoria de gent, la "cançó popular" és una obreta filla de tothom i de ningú, creada espontàniament per una col·lectivitat, el poble, una munió de gent que l'ha feta sense

adonar-se'n, sense saber de res, tot treballant o tot divertint-se, ara gaudint, ara sofrint: ve a ésser com un sospir, un prec, una imprecació, un sanglot, una rialla; però sempre col·lectiu, de molts, de tothom i de ningú, com he dit abans”.

I, per més absurda que sembli aquesta explicació feta a la lleugera, tan “tradicional”, podríem dir, no deixa de tenir el seu fons de veritat, com totes les tradicionals.

“No: la “cançó popular”, és a dir, cada cançó, no és filla de tothom, no és obra d'una colla d'il·letrats, no és fruit de molts altres, sinó d'un sol, d'un poeta més o menys il·lustrat, però poeta a la fi, i bon rimaire quasi sempre; un rapsode en l'antiguitat, un trobador en l'edat mitjana, un aficionat o un veritable mestre més tard”...

“... La major part de les cançons que degueren més tard fer-se “populars”, no foren mai escrites: improvisades moltes d'elles, potser sí; cantades pels seus autors quasi sempre, de segur; llegir-la?... no, ningú no la llegia. I amb quina fruïció devien dir els que l'havien sentida una vegada: “Torneu-la a cantar, que l'aprendrem!”.

I el mateix autor ja no devia cantar-la igual que la primera vegada i amb noves variants un altre dia. Amb major motiu, els qui bé o malament l'havien apresada de memòria, la repetien a uns altres que, segons la seva memòria més o menys feliç, la cantaven ja més canviada...

I heus aquí com, al cap d'algun temps, -molt poc, si la cançó havia interessat molta gent i havia après ràpida volada-, aquella cançó, ja emmotllada a llocs i èpoques distintes, no era de ningú, perquè son autors a penes l'haguera coneguda i era de tothom perquè tothom la havia anat treballant, reformant-la, transformant-la, deformant-la molt sovint, però, instintivament i fatalment, desbrossant-la de tot el sobrer, i per tant, i aquí està el veritable secret -fent-ne ressortir tota la intensitat del sentiment, tota l'ànima, fins a no deixar-ne. Molts cops més que l'ànima, l'essència pura”...

“Heus aquí aquell encís, aquell misteri que enclou aquest fascinant esfinx que anomenem “cançó popular”. I és clar que ho és, la més viva, franca i fidel representació d'un poble, perquè al cap d'unes centúries s'hi és posat tot ell, hi ha buidat tot el seu cor, tots els seus amors i odís, desitjos i esperances, alegries i tristesses. I com tots en som, de poble; com tots en formem part, d'aquest gran tot; tots hi trobem quelcom de nosaltres mateixos, a tots ens fa vibrar una corda íntima molt amagada, que tal volta ni sospitàvem en nosaltres...”

Fins aquí l'opinió d'Apel·les Mestres. Vegem a continuació, ja en època recent, què diu J. Francesc Massip, col·laborador a la *Història de la Literatura Catalana* (edicions 62, any 1985) quan tracta de la literatura popular: “Tota comunitat social necessita expressar-se en la seva activitat, sia laboral, lúdica o festiva, sia ritual o religiosa, sia reflexiva, bèl·lica o

---

commemorativa. Per aquesta naturalesa, doncs, la literatura popular ha tingut sempre com a mitjà de transmissió la tradició oral i l'autoria ha romàs en l'anonimat. Cal bandejar, però, la il·lusió romàntica de creació col·lectiva en l'art popular.

Tota producció artística té, en el seu origen, un individu creador, l'obra del qual pot passar al seu entorn social amb èxit i ser assumida per la comunitat, ser recreada i transformada per altres individus (sempre en elaboracions successives, mai conjuntes), adaptada a les noves realitats socials i reproduïda i transmesa per la memòria col·lectiva.

D'aquest tipus de manifestacions artístiques se'n diu "populars" enfront de les manifestacions cultes, tot i que les interaccions entre ambdues són absolutes"...